

Початок нового етапу в розвитку інституту поклала постанова липневого (1928 р.) Пленуму ЦК ВКП(б) „Про поліпшення підготовки нових фахівців”. Вона вимагала узгодити систему підготовки спеціалістів та вимоги й темпи розвитку промисловості, подолати відставання навчання від значних досягнень світової науки та техніки, обмежити надмірну тривалість (6-8 років) перебування студентів у технічних інститутах та брак підготовки з економіки відповідних галузей промисловості. Виконання постанови Пленуму стало основою перебудови всієї роботи інституту. Вона виявилася в тому, що в 1930 р. на базі металургійного факультету ДГІ створюється металургійний, а на базі хіміко-технологічного відділення – хіміко-технологічний інституту. Гірничий інститут став готувати інженерні кадри лише для гірничої промисловості та геолого-розвідувальної служби.

Дніпропетровський металургійний інститут 1930–1959 рр.

ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

Індустріалізація країни в роки перших п'ятирічок. Пуск Дніпрогесу, Харківського тракторного заводу, Запоріжсталі, Криворіжсталі, Азовсталі, Дніпроспецсталі. Створення Дніпропетровського металургійного інституту. Голодомор в Україні 1932–1933 рр. Стаханівський рух. Друга світова війна. Велика Вітчизняна війна. Відбудова базових галузей економіки великих підприємств: „Азовсталь”, „Запоріжсталь”, „Дніпрогес”, Харківський тракторний завод, Краматорський і Єнакіївський металургійні заводи, шахт Донбасу. Будівництво газогону Дашава – Київ. Запуск в СРСР першого в світі штучного супутника Землі. Масове житлове будівництво.

Наказом № 1240 від 17 квітня 1930 р. Вищою Радою Народного Господарства на базі колишнього металургійного факультету та заводського відділення факультету гірничозаводської механіки Дніпропетровського гірничого інституту ім. Артема організовано новий галузевий вищий технічний навчальний заклад – Дніпропетровський металургійний інститут; він передавався в підпорядкування Всесоюзного Об'єднання „Сталь”, а його факультет кольорових металів – під особливий нагляд Об'єднання „Кольорметзолото”. Інститут мав три факультети: металургійний факультет чорної металургії, металургійний факультет кольорової металургії та заводський факультет. Директором утвореного інституту було призначено Ю. Л. Малкіна, який очолював інститут упродовж року, а з 1931 до 1937 – випускника інституту Н. П. Циплакова. Тоді ж, 1931 р., до Дніпропетровського металургійного інституту приєднано Північно-Кавказький металургійний інститут у Новочеркаську, а також проведено злиття ДметІ з Дніпропетровським вечірнім металургійним інститутом, що існував раніше як самостійний навчальний заклад. Факультет кольорової металургії в 1932 р. було виведено зі складу інституту; у 1933 р. Дніпропетровський металургійний інститут мав факультети: металургійний, механіко-термічний (згодом – технологічний) та механічний. Кожен факультет мав денне та вечірнє відділення.

На той час в інституті підготовка студентів велася за 12 спеціальностями (за тогочасною термінологією): доменною, сталеплавильною, ливарною, електрометалургійною, прокатною, термічною, техніко-економічною, лабораторно-дослідною, теплосиловою, механізації плавильних цехів, механізації цехів гарячої обробки металів.

Створювались нові кафедри. У 1930 р. створено кафедру прокатки (кафедру обробки металів тиском). Її засновником був А. П. Виноградов, разом з яким працював фахівець у галузі прокатного виробництва А. Ф. Родзевич-Белевич.

На кафедрі склався колектив з молодих педагогів та дослідників. Питаннями сортового та листового виробництва опікувалися О. П. Чекмарьов, Л. Ф. Молотков, М. С. Мутьєв, А. Ф. Самарін, М. М. Саф'ян, К. І. Бурцев, Н. П. Спиридонов, проблеми виробництва безшовних та зварних труб розробляли П. Т. Ємельяненко, С. І. Борисов, А. А. Шевченко, П. І. Орро, Я. Л. Ваткін, Ю. М. Матвеев, П. К. Тетерін.

На початку 30-х років формується кафедра ливарної справи, що створюється шляхом злиття кафедр цього профілю Дніпропетровського вечірнього металургійного інституту, Донського політехнічного інституту, а також відповідної секції механіко-термічного відділення ДГІ. На кафедрі працювали професори М. П. Брезгунов, В. Н. Свечніков, С. І. Тельний, Н. Н. Доброхотов. Завдяки їхньому сприянню відбулося становлення таких науковців, як А. Г. Коротков, С. Н. Сосновський, А. Є. Кривошеєв, К. М. Мірошніченко, Б. К. Єфімов, В. С. Лапшин.

Тридцять років були часом нарощування підготовки інженерів-теплосиловиків. Першим керівником кафедри був професор Я. І. Грдіна, визначний науковець у галузі парових двигунів, теорії регулювання поршневіх машин. Видатну роль у підготовці кадрів відіграв професор В. М. Маковський, фахівець у галузі газотурбобудування, завідувач кафедри в 1930–1931 рр. Потім кафедру очолив К. Е. Рерих, а з 1935 до 1961 р. кафедрою керував знайний науковець-енергетик професор М. П. Беліков.

У 1934 р. було створено кафедру газоїчної теплоенергетики. Її засновником та першим завідувачем (1934–1941 рр.) став професор І. Д. Семикін. Навесні 1930 р. металургійний факультет і доменну кафедру очолив професор А. М. Похвіснєв (закінчив заводське відділення КГІ 1923 р.), який працював в інституті до початку війни, а згодом завідував кафедрою в Московському інституті сталі та сплавів.

Деканом технологічного факультету з 1931 р. до 1941 та з 1947 до 1953 рр. був відомий науковець О. П. Чекмарьов, випускник КГІ (1927 р.), завідувач кафедри прокатки, академік АН УРСР та АН СРСР, Герой Соціалістичної Праці, засновник науково-педагогічної школи прокатників, яка зробила величезний внесок у підготовку інженерних кадрів та в розвиток теорії та технології обробки металів тиском.

У 1935 р. було частково змінено структуру інституту. Механічний факультет приєднано до металургійного факультету. На ньому тривала підготовка інженерів з механічного обладнання металургійних цехів та спеціалістів з силового й газового господарства металургійних заводів.

Високі темпи розвитку промисловості потребували вищого рівня економічної освіти молодих фахівців, а також насичення народного господарства інженерно-економічними кадрами. Це дало підстави для створення інженерно-економічного факультету в 1935 р. Його основу склали кафедра економіки промисловості та кафедра організації та планування виробництва, очолювані науковцями І. С. Каганом та Є. С. Глікманом. До складу факультету було залучено й кафедру політичної економії, що

існувала в навчальному закладі з 1912 р. Першим деканом факультету обрано визнаного фахівця в галузі економіки металургійного виробництва, завідувача кафедри економіки виробництва, доцента, к.е.н. І. С. Кагана, перший випуск інженерів-економістів відбувся в 1938 р.

Збільшення контингенту студентів, а разом із тим і інтенсифікація навчального процесу відбувалися тоді по всій країні. Водночас відбувався детальний перегляд чинних навчальних планів на таких засадах: скорочення терміну навчання до чотирьох років; спеціалізація в навчанні вже з першого курсу; розподіл характеру та змісту спеціалізації відповідно до функціонального розподілу інженерно-технічних працівників у промисловості; посилення виробничого навчання (щонайменше 40% календарного часу); зменшення багатопредметності; активізація методів роботи та навчання студентів; встановлення чіткого бюджету часу роботи та навантаження студентів; забезпечення достатньої суспільно-політичної підготовки інженерів; упровадження невідмінного вивчення студентами іноземних мов; упровадження військової підготовки.

У цей час у країні проводилися Всесоюзні змагання вищих навчальних закладів з питання якісної підготовки фахівців. У 1934–1935-му н.р. ДМетІ було нагороджено Почесною грамотою комітету з проведення змагання.

У 1935 р. в СРСР виник масовий рух новаторів соціалістичного виробництва за підвищення продуктивності праці та краще використання техніки. Професорсько-викладацький склад не стояв осторонь, надавав науково-технічну та консультативну допомогу працівникам в освоєнні техніки та новітніх технологій.

Попри значні труднощі розвивалася матеріальна база інституту, створювалися прийнятні побутові умови для студентів та співробітників. Велика заслуга в цій справі в ті роки належала директорів інституту М. Ф. Ісаєнку, який очолив ДМетІ в 1937 р. та керував ним упродовж 33-х років.

М. Ф. Ісаєнко мав значний трудовий досвід: з 1928 р. навчався в Донському політехнічному інституті на металургійному факультеті; після закінчення в 1932 р. ДМетІ повернувся працювати на Краматорський завод, але в 1935 р. його запросили на роботу в інститут як доцента кафедри сталі та декана металургійного факультету; в 1937 р. його було призначено заступником начальника науково-дослідного сектора, а з вересня 1937 р. – директором інституту.

На початку 40-х рр. інститут уже мав два великі навчальні корпуси, кілька лабораторних корпусів, напівзаводську прокатну лабораторію, малу дослідну доменну піч, збудовану на заводі металургійного обладнання. В інституті діяли потужні лабораторії на кафедрах електрометалургії, металургійних печей, ливарного виробництва, термообробки, металознавства, металургії чавуну, металургії сталі, фізики, на кафедрах хімічного циклу. При інституті існували великі ливарно-механічні майстерні.

Студенти мешкали в гуртожитках житловою площею 4500 кв.м. При гуртожитку існували пральня та перукарня, власна взуттєва майстерня. Для забезпечення їдалень та буфетів інститут мав 350 га землі для вирощування овочів. Добре була поставлена робота з культурного виховання студентства. Розвивалася художня самодіяльність, існував драматичний колектив (40 осіб), оркестр народних інструментів (16 осіб), симфонічний оркестр (21 особа), ансамбль пісні та пляски (80 осіб), духовий оркестр (23 особи). Інститут мав обладнаний спортивний зал, ігрові майданчики, лижну та водну станції. Регулярно працювали 14 спортивних секцій, в яких було задіяно 850 осіб. Студенти й викладачі брали участь у сходженнях на гори, туристичних походах.

В інституті була також створена кафедра військової підготовки. Інститут готував військових льотчиків-спостерігачів, танкістів, стрільків, парашутистів тощо.

Рівень підготовки фахівців був високим. У передвоєнні роки дійсним членом АН УРСР став випускник інституту М. В. Луговцов, членом-кореспондентом АН УРСР – П. Т. Ємельяненко. П'ятнадцять випускників стали професорами, понад 60 – кандидатами технічних наук, доцентами. Близько 50-ти осіб працювали у вищих навчальних закладах та науково-дослідних інститутах, стали керівними працівниками Наркомату чорної металургії (М. Ф. Ісаєнко, Ю. Н. Кожевников, П. Т. Равдель, А. П. Гора, А. М. Поташник та ін.), директорами великих заводів (П. І. Каган, Ф. С. Сергєєв, П. В. Савкін, Л. Я. Вайсберг). Серед вихованців інституту семеро осіб стали лауреатами Державної премії – К. І. Бурцев, І. Т. Жердєв, А. П. Чекмарьов, З. І. Некрасов, Ю. Н. Кожевников, П. Т. Ємельяненко, С. І. Риженко.

З початком війни з прифронтових районів на схід СРСР почалася евакуація великих підприємств, навчальних закладів, мільйонів людей. Наказ на евакуацію дирекція ДМетІ отримала в ніч проти 8-го серпня 1941 р. Для вивозу провідних працівників та їхніх родин, а також цінного майна, що могло б бути використано на сході, інституту надавалися 15 залізничних вагонів. На завантаження відводилося два дні. Евакуація розпочалася вранці 8 серпня. Евакуюватися було запропоновано всім професорам та доцентам, частині асистентів та співробітників НДС, працівникам управління та громадських організацій. Усього у вагонах розмістилося 70 родин. Решті співробітників, робітникам та студентам інституту видано евакуаційні довідки міськради для відправлення на загальних підставах.

До вагонів завантажили електромотори, верстати, мікроскопи, аналітичні ваги, кольорові та дорогоцінні метали, дослідницький інструментарій або його частини, а також архів та бухгалтерські документи. Для остаточного завершення всіх справ як виконувача обов'язків директора інституту залишили заступника начальника ливарно-механічних майстерень Є. М. Довганя. Решту обладнання, пального та протигазів віддали Новомосковському жерстекатальному заводу, військовим частинам та мешканцям міста. Ешелон зі співробітниками інституту та обладнанням було спрямовано до Свердловська. Виїхавши з Дніпропетровська 12 серпня, він прибув до пункту призначення 29 серпня. Там на той час вже перебували співробітники Наркомчормету, які розпорядилися про подальше пересування ешелону до Магнітогорська, щоб влитися до гірничо-металургійного інституту. В Магнітогорськ ешелон прибув 3 вересня.

Більшу частину викладачів відразу ввели до штату Магнітогорського гірничо-металургійного інституту (МГМІ). Низку робітників інституту спрямували на роботу до металургійного комбінату (доценти І. Г. Казанцев, С. Н. Сосновський, Г. К. Львов, М. С. Ковтун, ас. П. І. Рудометов, інж. Л. Д. Корсунський) або інші заводи Уралу (професор С. Й. Хитрик, А. В. Попок, М. П. Голинський). Деяких викладачів ДМетІ направили на роботу до Сибірського металургійного інституту (м. Сталінськ). Туди поїхали доценти М. П. Беліков, В. І. Лапицький, Є. С. Глікман, Н. М. Чуйко, С. С. Кловська, Є. А. Рохман. Співробітники науково-дослідного сектора уклали прямий договір з металургійним комбінатом на проведення науково-дослідних робіт. Згодом їх у повному складі було зараховано до штату МГМІ, що й започаткувало в ньому дослідний підрозділ. Таким чином, Дніпропетровський металургійний інститут тимчасово ліквідували. Приїзд дніпропетровців істотно посилив МГМІ, що був невкомплектований кадрами, мав обмежені наукові можливості.

Дніпропетровськ визволили від окупантів 25 жовтня 1943 р. Відразу в місті з'явився представник Наркомвугля Шагурін, який очолив роботу з відновлення гірничого інституту, вважаючи, що в місті буде відновлено єдиний гірничо-металургійний інститут. Проте член колегії НКЧМ Ю. М. Кожевников дав розпорядження розпочати відновлення ДМетІ як само стійного навчального закладу та призначив виконувачем обов'язки директора інституту доцента В. З. Штепенка. На початку листопада до міста прибув заступник начальника ГУНЗ НКЧМ В.М. Злобинський, під керівництвом якого проводилося відновлення інституту згідно з наказом № 3-ЗД-8 від 8 листопада 1943 р., комплектування кафедр співробітниками та обладнанням. Розпочато прийом студентів на всі курси. Зазначеним наказом визначалися факультети: металургійний, технологічний, гірничорудний, хіміко-технологічний, промислового транспорту, механічний.

На початку грудня з евакуації прибула дирекція інституту та деякі викладачі: ректор інституту Н. Ф. Ісаєнко, його заступник А. Д. Готліб, секретар парткому доц. З. І. Некрасов та ін. Взимку повернулися керівники та провідні викладачі інституту: А. П. Чекарьов, Г. Л. Павленко, В. І. Лапицький, С. Й. Хитрик, А. Є. Кривошеєв, М. І. Янковський, К. Ф. Стародубов, І. Т. Жердев, М. П. Беліков М. С. Ковтун, І. В. Радченко та ін.

Головний навчальний корпус ДМетІ, 1970–ті роки

З 1944 р. в інституті сформувалося шість факультетів, що мали готувати інженерів з 17-ти спеціальностей. Робітнича молодь навчалась на вечірньому факультеті, було створено та ефективно працювало підготовче відділення. Склад викладачів поповнювався відомими вченими та досвідченими викладачами, серед них: професори А. В. Кірсанов, С. М. Кожевников, доценти І. М. Ханін, М. Л. Попов, Ю. М. Золотов. Сумісниками працювали проф. В. А. Танатар, Г. М. Білаєнко, І. Л. Антоконенко, А. С. Френзель, доценти Є. Я. Іванченко, З. З. Рудяков, І. П. Нікулін та ін.

У повоєнні роки Дніпропетровськ стає організаційним, інженерним та науковим центром металургії України. Тут починає працювати Міністерство чорної металургії УРСР та Українське республіканське науково-технічне товариство чорної металургії. Окрім Всесоюзного науково-дослідного інституту трубної промисловості та Укргіпромету,

ВИДАТНІ ВЧЕНІ

Професор
А. Д. Готліб –
доменне виробництво

Академік АН СРСР
З. І. Некрасов – доменне
виробництво

Професор
А. С. Брук –
хімічне виробництво

Член-кореспондент
АН України
В. І. Баптизманський –
металургія сталі

Професор
С. Й. Хитрик –
електрометалургія
сталі

Професор
В. І. Лапицький –
металургія сталі

Академік АН України
М. І. Гасик – електро-
металургія сталі

Професор
С. Т. Ростовцев – теорія
металургійних процесів

Професор
І. Д. Семикін –
металургійні печі

ДМЕТІ

*Професор
Н. Ю. Тайц –
металургійні печі*

*Академік АН України
К. Ф. Стародубов –
термообробка металів*

*Член-кореспондент
АН України К. П. Бунін –
металознавство*

*Академік АН України
Ю. М. Таран-Жовнір –
металознавство та
термообробка металів*

*Член-кореспондент АН України
С. М. Кожевников –
автоматизація
металургійного виробництва*

*Академік АН СРСР
А. П. Чекмарьов –
прокатне виробництво*

*Академік АН України
О. Н. Дінник –
будівельна механіка*

*Професор
М. С. Щиренко –
механічне обладнання
металургійного виробництва*

*Професор
С. Ф. Чукмасов –
прикладна механіка*

створених ще до війни, починає свою діяльність Інститут чорної металургії АН УРСР, переведений у 1952 р. з Києва. Відкриваються нові інститути: Металургавтоматика, НДІАчормет (автоматизації чорної металургії), ВНДІМехчормет (механізації чорної металургії), філіал ВНДІПІСАУ (систем автоматичного управління). Створюється потужний машинобудівний комплекс: Південний та Дніпровський машинобудівні заводи, Агрегатний завод, завод важких пресів, завод „Полімермаш” тощо. Все це ставило нові завдання на розширення переліку інженерних спеціальностей та підвищення якості підготовки фахівців, а також на наукове забезпечення промислового виробництва.

У свій піввіковий ювілей ДМетІ отримав заслужену відзнаку: указом Президії Верховної Ради СРСР від 21 листопада 1949 р. за досягнуті успіхи в справі підготовки інженерно-технічних кадрів для народного господарства та з огляду на п'ятдесятиріччя з дня заснування Дніпропетровський металургійний інститут нагородили орденом Трудового Червоного Прапора.

У перше повоєнне десятиліття більшість студентів становили демобілізовані з лав армії, робітники підприємств та колгоспів, що повернулися з евакуації. Упродовж 50-60-х рр. ДМетІ готує спеціалістів для Китаю, Болгарії, Угорщини, Чехословаччини, Польщі, НДР. Престижу відмінного навчання сприяло призначення іменних стипендій (сталінських, ленінських, імені академіків А. П. Чекмарьова та К. Ф. Стародубова). Більшість іменних стипендіатів у подальшій трудовій діяльності підтвердили відмінну підготовку. Випускники інституту стали директорами заводів та інститутів, працювали у вищих органах державного управління.

У 1950 р. у ДМетІ працювали 192 викладачі, зокрема 18 професорів, докторів наук та 77 доцентів, кандидатів наук. На багатьох кафедрах склалися науково-педагогічні школи, визнані в Україні та в СРСР. Їхніми керівниками були академіки А. П. Чекмарьов, К. Ф. Стародубов, К. П. Бунін, С. М. Кожевников, А. В. Кірсанов, професори А. Д. Готліб, В. І. Лапицький, С. Й. Хитрик, А. Є. Кривошеєв, Н. Ю. Тайц, А. С. Брук, А. С. Афанасьєв, М. П. Беліков, С. Т. Ростовцев, С. Ф. Чукмасов, М. С. Щиренко.

ДМетІ, як провідний вищий навчальний заклад, й надалі надавав більшу навчально-методичну та наукову допомогу спорідненим ВНЗ, технікумам, дослідним організаціям. Особлива увага приділялась підрозділам інституту, створеним упродовж 50-60-х років у промислових центрах Придніпров'я.

Одним із таких підрозділів став заснований у Запоріжжі в 1959 р. вечірній факультет.